

รายงานตรวจการเล่าเรียนประเทศอินเดีย

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๗

ข้าพระพุทธเจ้า นายสนั่น ขอรับพระราชทานทำรายงานด้านแผนการศึกษาของประเทศอินเดีย ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าไปตรวจ ขึ้นถวายในพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ อธิบดีกรมศึกษาธิการ ทรงทราบฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าได้ศึกษาตรวจตราอยู่ในมณฑลปันจาบซึ่งเป็นมณฑลใหม่ ที่สุดแลอยู่ในฝ่ายเหนือของประเทศอินเดีย ๘ อาทิตย์ ตรวจโรงเรียนชั้นปถม กับ โรงเรียนมัชฌิมบ้างเล็กน้อย ตามนคร, เมือง, แลบ้างบาง โดยไปกับสับอินสเปกเตอร์ แลอินสเปกเตอร์ประจำเมือง อยู่ ๓๙ วัน กับตรวจโรงเรียนชั้นมัชฌิม, ปัจฉิม, วิทยาลัย, โรงเรียนอาจารย์แลโรงเรียนพิเศษทั้งโรงเรียนหัตถกรรมสรรพช่างต่างๆ อยู่ ๑๗ วัน อธิบดีกรมศึกษาธิการแลอินสเปกเตอร์เป็นผู้นำ

ต่อนั้นมาได้ลงมาอยู่ในมณฑลมะดราส ซึ่งเป็นมณฑลเก่าที่สุดแลอยู่ฝ่ายใต้ของประเทศอินเดีย รวมเวลา ๔ อาทิตย์กับเศษ ๓ วันที่ต้องคอยกำหนดเรือ ตรวจโรงเรียนชั้นปถม, มัชฌิม, ปัจฉิม แลโรงเรียนพิเศษระคนกัน เพื่อได้ใช้เวลาที่มีน้อยให้เป็นประโยชน์มาก วันหนึ่งก็ไปสองแห่งบ้างสามแห่งบ้าง สังเกตลัทธิวิธีดีแลชั่วที่แปลกกับมณฑลปันจาบ ซึ่งได้เห็นมาแล้ว รวมเวลาที่อยู่ในประเทศอินเดีย ๑๒ อาทิตย์กับ ๓ วัน.

ในประเทศอินเดียการศึกษาเขาแบ่งออกเป็น ๒ ตอนคือ—

(๑) การศึกษาของโรงเรียน

(๒) „ „ ยูนิเวอร์ซิตีส์สำหรับดีกรี

B.A. - M.A. อย่างประเทศอังกฤษ

ยูนิเวอร์ซิตีส์ของมณฑลป็นจาบและมะดราสเป็นยูนิเวอร์ซิตีส์สำหรับสอบไล่อย่าง University of London ไม่ใช่ยูนิเวอร์ซิตีส์สำหรับสอนอย่างออกซฟอร์ดหรือเคมบริดจ์ คือ ไม่มีโรงเรียนในยูนิเวอร์ซิตีส์สำหรับนักเรียนไปอยู่ไปศึกษา เป็นแต่ที่สำหรับสอบไล่ นักเรียนในวิทยาลัยทั้งหลายแลให้ดีกรี. ส่วนโรงเรียนทั้งหลายนั้นกรมศึกษาเป็นผู้สอบไล่.

ชั้นประโยค

ของโรงเรียน การศึกษาของโรงเรียนในมณฑลป็นจาบเขาแบ่งออกเป็น ๓ ประโยค คือ:—

(๑) ประโยคปถม มี ๕ ชั้น, เรียนห้าปี

(๒) „ มัชฌิม „ ๓ „ „ ๓ ปี

(๓) „ ปัจฉิม „ ๒ „ „ ๒ ปี

ชั้น ๒ ของประโยคปัจฉิมนี้เป็น Matriculation คือ

ชั้นสอบไล่สำหรับเข้าวิทยาลัยเรียนวิชายูนิเวอร์ซิตีส์.

หลักสูตรของโรงเรียนมีแจ้งอยู่ท้ายรายงานนี้.

ในมณฑลมะดะร๊าส ปัจฉิมมี ๓ ชั้น. แต่ชั้น ๑ ของปถมเขาจัดเป็นชั้น
Infants เด็กอ่อน เรียนวิชาตำมี คินเดอกาเต็น Kindergarten แถมเข้า เพราะฉะนั้นถ้า
จะคิดรวมประโยคก็พอเท่า ๆ กัน

โรงเรียนอังกฤษ

ชาติกับ

โรงเรียนชาติ

ประโยคทั้ง ๓ ที่แบ่งออกไปนี้ ยังต่างกันอยู่เป็น ๒ ชนิด

(๑) ที่สอนภาษาอังกฤษด้วย Anglo-Vernacular.

(๒) ที่สอนแต่ภาษาของชาติ Vernacular.

โรงเรียนที่สอนภาษาอังกฤษ ในมณฑลปันจาบหลักสูตรยอมให้ลงมือ
สอนแต่ชั้น ๔ ของประโยคปถมดั่งที่มีแจ้งอยู่ในตารางสอนข้างท้าย แล้วเมื่อต่อขึ้นไป
ถึงประโยคมัชฉิมแลปัจฉิมการเล่าเรียนของโรงเรียนก็กลายเป็นอังกฤษไปหมดทั้งนั้น
ครูต้องสอนทุกสิ่งอย่างในภาษาอังกฤษ เว้นไว้แต่การเรียนเขียนอ่านภาษาของชาติ
เท่านั้นที่จำเป็นต้องสอนในภาษาของชาติ โรงเรียนก็กลายเป็นโรงเรียนอังกฤษไป
ทีเดียว การสอบไล่ของยูนิเวอซิตีที่จะให้ดีกรีก็เป็นภาษาทั้งภาษาอังกฤษทั้งหมด ใน
มณฑลมะดะร๊าส หลักสูตรยอมให้สอนภาษาอังกฤษแต่ชั้นต้นของประโยคปถมขึ้นไป
ทีเดียว.

ส่วนในโรงเรียนอีกชนิดหนึ่งที่ไม่สอนภาษาอังกฤษ มีวิชาอื่นเพิ่มสูงขึ้น
ทุก ๆ ชั้น เพื่อให้ให้นักเรียนเท่ากัน เขามักแถมภาษาอื่น ๆ เข้า มีต้นว่าภาษา
สังสกฤต, ภาษาอาหรับบิก, แลภาษาเปอเซีย, โรงเรียนปถมชนิดนี้มีมากกว่า
โรงเรียนปถมฝ่ายอังกฤษ แต่ปัจฉิมชนิดนี้มีน้อยกว่าปัจฉิมของอังกฤษ

การที่ประเทศอินเดียกลับรับเอาภาษาอังกฤษมาเป็นถิ่นของตัวในทาง
วิชา และทิ้งให้ภาษาของตัวเองห่อเหี่ยวอยู่เช่นนี้ ก็เป็นเพราะรัฐบาลเป็นอังกฤษ แต่ใน
ส่วนเมืองเรา ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าควรจะสอนภาษาอังกฤษอย่าง
ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้รู้ไว้สำหรับเป็นสพานนำไปสู่วิชาทั้งหลายที่ยังไม่มีขึ้นใน
ภาษาของเรา และสำหรับไว้เป็นเครื่องทนบำรุงความรู้ให้เจริญขึ้นทันความดำเนินของ
โลกย์เท่านั้น เพราะในปัจจุบันนี้ หนังสือไทยที่สำหรับอ่านระดับความรู้ยังมีน้อยนัก
แถมยังไม่มีพอเพียงไปดังนี้อีกนาน. ที่จะเอาภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาสำหรับสอน
วิชาแทนภาษาของเราที่เดิวนั้นไม่ควร การโรงเรียนเมื่อจะเจริญขึ้นได้สูงเพียงใด ก็
ต้องให้สูงขึ้นกว้างขึ้นในภาษาของเราเอง เป็นต้นว่าจะเรียนศาสตร์ต่าง ๆ ก็ควรเรียน
ในภาษาไทย คิดแต่งตั้งขึ้นหรือแปลออกจากตำราอังกฤษ เลือกเอาศาสตร์ที่จะแปลได้
ง่าย ๆ มาใช้ก่อน.

ความปกแผ่งอก

งามของโรงเรียน

โรงเรียนสำหรับสอนประโยค ปถม, มัชฌิม, ปัจฉิม, ทั้ง ๓ นี้ มีทั่วมณฑล.

โรงเรียนปถม มีเรียรายทุก นคร, เมือง, บาง, แลหมู่บ้าน.

มัชฌิม มีแต่ใน นคร, เมือง, แลบาง.

ปัจฉิม มีแต่ใน นคร, แลเมือง.

นักเรียนเอกที่มาจากหมู่บ้านหรือบาง เมื่อไล่ปถมได้แล้วอยากจะเรียนมัชฌิมแล
ปัจฉิม ต้องขึ้นมาบางหรือเมืองหรือนคร โรงเรียนมัชฌิมแลปัจฉิมย่อมมีห้องสำหรับอยู่
กินนอนสำหรับนักเรียนที่จากบ้านเมืองมาทุกโรงเรียน. แต่โรงเรียนฝ่ายอังกฤษมักมีอยู่
แต่ในนครหรือเมืองใหญ่ เพราะชาวนครย่อมต้องการภาษาอังกฤษมากกว่าชาวบ้าน
นอก.

โรงเรียนปถม, มัชฌิม, ปัจฉิม, ไม่จำเป็นจะต่างจากกันเป็นคนละส่วน
 ปถมที่อยู่ในศูนย์กลางของบางหรือเมืองใด เมื่อบางหรือเมืองนั้นต้องการโรงเรียน
 มัชฌิม โรงเรียนปถมนั้นก็แถมชั้นสำหรับสอนมัชฌิมขึ้น ปัจฉิมก็เป็นอย่างเดียวกัน มี
 ชั้นปัจฉิมแถมเข้าในโรงเรียนมัชฌิมที่เป็นหัวหน้า เมื่อนครหรือเมืองนั้นรู้ถึงความ
 ต้องการของโรงเรียนปัจฉิมอีก. โดยแบบวิธีนี้โรงเรียนงอกขึ้นตามความเจริญของ
 ประเทบ้านเมืองประดุจดั่งไม้ที่แตกกิ่งแตกก้านออกเป็นมัชฌิมปัจฉิมจากปถมที่เป็น
 ลำต้นตามความชุ่มชื้นของพื้นดิน

	โรงเรียน หลวง	ขเลยศักดิ์ใน บำรุง	ขเลยศักดิ์ นอกบำรุง	รวม โรงเรียน	นักเรียนชาย	นักเรียนหญิง	รวมนักเรียน
ปถม	ชาย 1709. หญิง 189.	642 116	101 9	2452 314	147193	11755	158948
มัชฌิม	ชาย 177 หญิง 5	20 6	35 1	232 12	15800	169	15969
ปัจฉิม	ชาย 26. หญิง 0	25 2	19 0	70 2	2839	21	2860
รวมยอด	2106.	811.	165	3082	165892	11945	177777.

จำนวนโรงเรียนแลนักเรียนของมณฑลป็นจาบ ปี 1896-97

ในตารางข้างบนนี้ที่มีโรงเรียนผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชายหลายสิบเท่า นั้น เป็นด้วย
 ขนบธรรมเนียมของประเทศอินเดียห้ามกัน—การศึกษาของผู้หญิงหลายอย่าง ธรรมเนียม
 โบราณของชาวเมืองนี้ไม่ยอมให้ผู้หญิงอ่านหนังสือออกคล้าย ๆ กับธรรมเนียม
 เก่าของเรา แต่เมืองอินเดียมีธรรมเนียมปิดคลุมซ่อนหน้าผู้หญิงด้วย. กักขังผู้หญิง
 มากกว่าเมืองเรา ผู้หญิงผู้ดีที่ถือธรรมเนียมจัด จะไปไหนนอกจากคลุมศีรษะแลคลุมหน้า
 ยังขึ้นแคร่ปิดบังมิดชิดหมด และมีธรรมเนียมแต่งงานแต่อายุน้อย ๆ อายุ ๑๐ ขวบเป็น
 ปานกลาง เพราะฉะนั้นบิดามารดาไม่ใคร่ส่งบุตรหญิงไปโรงเรียน แม้ถึงส่งไปก็ไม่ได้อยู่

จนอายุมาก. ดังที่จะเห็นได้ว่าในนักเรียนชายชั้นปจฉิม 11755 คน มีนักเรียนหญิงแค่ 21 คนเท่านั้น¹. กรมศึกษาธิการต้องอุดหนุนการศึกษาของผู้หญิงมากที่สุด แต่ไม่มีใครจะสำเร็จได้ดังความประสงค์.

ชั้นวิชาของ ยุนิเวอซิตี

การศึกษาของยุนิเวอซิตีเป็นขั้นสูงต่อปจฉิมขึ้นไป คนที่ไล่ชั้นปจฉิม หรือที่เรียกว่า Matriculation ได้แล้ว ก็เข้าเรียนในวิทยาลัยสำหรับชั้นวิชานี้ได้ทีเดียว การศึกษาในวิทยาลัยเขาแบ่งออกเป็น ๒ ดีปาทเมนต์ คือ:—

(1) F.A. (First Arts หรือ Intermediate) เรียน ๒ ปี ปีต้นเรียกว่า Junior F.A. ปีที่ ๒ เรียกว่า Senior F.A.

(2) B.A. (Bachelor of Arts) เรียน ๒ ปี ปีต้นเรียกว่า Junior ปีที่ ๒ เรียกว่า Senior เหมือนกัน.

หลักสูตรมีแจ่งอยู่ข้างท้ายนี้แล้ว.

ดีกรี M.A. (Master of Arts) ไม่มีกำหนดปี เพราะนักเรียนที่ได้ B.A. แล้ว ต้องศึกษาตามแต่จะได้ในสับเจ็กต์อันหนึ่งโดยพิศดารตามหลักสูตรของยุนิเวอซิตี จะเป็นภาษาหนึ่งภาษาใดก็ได้, หรือพงษาวดารของโลกโดยกว้างขวางก็ได้. หรือศาสตร์ทั้งหลายอันหนึ่งก็ได้ แล้วไล่เอาดีกรี M.A. ในสับเจ็กต์นั้น.

ในมณฑลมะดราสในปัจจุบันนี้มีชาวเมืองที่มีดีกรี B.A. หรือ M.A. ที่ยังดำรงชีวิตอยู่ถึง ๕๐๐๐ คน. เดียวนี้เขากำลังจะจัดให้มีดีกรีสำหรับศาสตร์ขึ้นคือ B.Sc. (Bachelor of Science)

¹ ตัวเลขนี้ไม่ตรงกับในตารางก่อนหน้านี้

วิทยาลัยฝ่าย

ตะวันออก

ในมณฑลปันจาบมีวิทยาลัยแห่งหนึ่งเรียกว่า Oriental-College ที่ให้
วิชาชั้นยุนิเวอร์ซิตีในภาษาของชาติ และมีดีกรีเป็นสองฝ่าย คือ:—

(๑) ส่วนวิชาตะวันออกตะวันตกประกอบกัน มีดีกรี

M.O.L. (Master of Oriental Learning) เท่ากับ M.A.

B.O.L. (Bachelor of „ „) „ B.A.

(๒) ส่วนวิชาฝ่ายตะวันออกแท้ มีดีกรีฝ่ายสังสกฤตเรียกว่า

Shastri เท่ากับ B.A.

Matriculation เรียกว่า Bragaya² แล

Intermediate „ Visharad

ฝ่ายอาหรับบิศหรือเปอเซียก็มีใช้ต่างหากตามภาษานั้น ๆ.

แต่วิทยาลัยนี้เป็นเครื่องทดลองของกรมศึกษาธิการว่าถ้าจะชักจูงให้วิชาชั้นสูงหันมา
ทางภาษาของชาติจะได้หรือไม่ แต่ก็บังเอิญเป็นการขัดขวางอย่างยิ่ง ในปัจจุบันนี้ยัง
ขยายให้กว้างออกไปไม่ได้ เพราะ (๑) คนจัดการของเกาะเมนตซึ่งเป็นชาติอังกฤษไม่
มีความรู้พอในภาษาของทิศตะวันออกทั้งภาษาโบราณแลภาษาปัจจุบัน (๒) ภาษาของ
ชาติยังคับแคบ ยังไม่พอที่จะดูดดื่มวิชาอันสูง ๆ นั้น (๓) นักเรียนไม่ใคร่พอใจ เพราะ
ความมีนัยมายังครอบครองมหาชนอยู่ กระทำให้ภาษาอังกฤษเป็นของพึงใจมากกว่า
ภาษาของชาติ.

² ไม่พบคำนี้ในภาษาฮินดีหรือปัญจาบี คำนี้น่าจะหมายถึง Pragma หรือ Prajna ซึ่งเป็นชื่อการสอบในสายสันสกฤต โดยรายงานฉบับนี้เทียบกับระดับ
Matriculation

ผู้ที่สอบไล่ได้
ในชั้นยูนิเวอร์ซิตี
ในปี 1896-7

จำนวนผู้ที่สอบไล่ได้ในชั้นวิชายูนิเวอร์ซิตีในมณฑลปันจาบ ในปี 1896-97
มีดังต่อไปนี้

M.A. (Master of Arts.) 15 คน

M.O.L. (Master of Oriental Learning หรือมหาปราชญ์วิชาฝ่ายตะวันออก) 1 คน.

B.A. (Bachelor of Arts.) 180 คน

B.O.L. („ „ Oriental Learning หรือปริญญาในวิชาฝ่ายตะวันออก) 1 คน.

F.A. (First Arts หรือ Intermediate)

ในกิ่ง B.A. 246 คน.

„ „ Oriental (ฝ่ายวิชาตะวันออก) 4 คน

Entrance หรือ Matriculation (ชั้นสูงของปัจฉิม)

ในกิ่ง B.A. 805 คน

„ „ Oriental (ตะวันออก) 4 คน.

ตามในกฎบัตรข้างบนนี้ ผู้ศึกษาที่ไล่ได้ในทางวิชาฝ่ายตะวันออก คือเรียนวิชาสูงเท่า
วิชาชั้น M.A. หรือ B.A. แต่เรียนในภาษาของชาติ แลเรียนภาษาสูง ๆ เช่น สังสกฤต,
อาหรับบิก, เปอเซีย ฯลฯ มีน้อยกว่าผู้ที่ศึกษาฝ่ายอังกฤษมากนัก เหตุทั้งนี้เป็นเพราะ
ความนิยมในภาษาอังกฤษ ๑ การผิดเคืองขัดข้องของการศึกษาในทางฝ่ายตะวันออก

๑ กับนำเบอร์ของวิทยาลัยที่สอนทางฝ่ายตัววันออก มีอยู่แต่แห่งเดียวซึ่งกล่าวมาแล้ว
ว่า เป็นที่ทดลองของกรมศึกษาว่าจะสำเร็จได้หรือไม่ได้เท่านั้น. ผู้ที่เข้าศึกษาใน
วิทยาลัยนี้ มักเป็นพราหมณ์แลพระสงฆ์ของสาสนามะหะหมัดเสียโดยมาก ผู้ที่มีความรู้
แลความพอใจในภาษาสันสกฤตแลอาหรับบิก.

ความมีกระจัด

กระจายของยู

นิเวศิตี

วิทยาลัยสำหรับวิชาชั้นยูนิเวศิตีมีกระจัดกระจายอยู่ในนครใหญ่ ๆ ไม่
เกี่ยวข้องซึ่งกันแลกันหรือรวบรวมกันเป็นหมู่หมัด บางวิทยาลัยก็ตั้งสันโดศอยู่แต่ลำพัง
ตัว บางวิทยาลัยก็เป็นกิ่งงอกขึ้นจากโรงเรียนปัจฉิม แลบางวิทยาลัยก็พึ่งงอกขึ้นได้แค่
ครั้งเดียว คือมีแค่ชั้น Senior F.A. ยังไม่มีชั้น B.A.

วิทยาลัยเหล่านี้มักจะเป็นสฐานไปรเวตเสียโดยมาก ตั้งขึ้นโดยพวกมิ
ชชันนารีบ้าง โดยผู้มีใจศรัทธาสละสมบัติให้เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินบ้าง โดยมหาชน
ที่มีความรู้ความรักใคร่ในทางนี้รวบรวมกันเข้าตั้งขึ้นตามสติกำลังบ้าง ที่เป็นวิทยาลัย
หลวงก็มี แต่มักจะมีแค่นครละวิทยาลัยหนึ่งเท่านั้น สำหรับเป็นชั้นตัวอย่างของ
วิทยาลัยทั้งหลาย โพรเฟสเซอร์ผู้สอนของวิทยาลัยเป็นคนอังกฤษเป็นพื้น ชาวเมืองมี
บ้างเล็กน้อย

โรงเรียนพิเศษ

นอกจากโรงเรียนที่สอนวิชาหนังสือยังมีโรงเรียนที่สอนวิชาพิเศษต่าง ๆ
อีก แต่โรงเรียนชนิดนี้แบ่งออกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่ง (ชั้น) เป็นโรงเรียนสอนวิชาในโพร
เฟสชันต่าง ๆ (Professional) หรือ Technical College มีวิทยาลัยหมอ, หมอความ,
เอนจิเนีย, เกษตรา แลโรงเรียนครูเป็นต้น

อีกพวกหนึ่งเป็นโรงเรียนสรรพช่างเรียกว่า Industrial Schools มีโรงเรียนช่างไม้,
ช่างเหล็ก, ทอง, เงิน, ช่างแกะ, ช่างปั้น ฯลฯ

โรงเรียนจำพวกนี้เกาะเวเมนต์ฟุ้งคิดตั้งขึ้นเมื่อเห็นว่าราษฎรที่ยากจนได้แต่วิชาหนังสือไปนิดหน่อยหาการทำไม่ได้ ฝีมือในทางทำมาหากินก็ไม่มี จึงตั้งโรงเรียนชนิดนี้ขึ้นเพื่อจะให้วิชาสำหรับทำมาหากินแก่ชนจำพวกหนึ่ง และให้การช่างต่าง ๆ ของเมืองดีขึ้น ชักจูงให้สินค้าแพร่หลาย ถ้าเมืองเรามีโรงเรียนชนิดนี้มาก ไม่ช้าไม่นานการช่างทั้งปวงจะหลุดออกจากมือจีนเข้ามาอยู่ในมือไทยอย่างเดิม

ในมณฑลปันทามีโรงเรียนชนิดนี้ ๗ โรงเรียน มีนักเรียน ๗๕๙ คน ในมณฑลมตราสมีมากกว่ามาก เพราะเป็นมณฑลเก่ากว่า แลมักเป็นโรงเรียนสำหรับเด็กกำพร้าดีโดยมาก แต่รวมหมดยังมีน้อยนักไม่พอกับความประสงค์ของเมือง ดังมีแจ้งอยู่โดยละเอียดในความเห็นของข้าพระพุทธเจ้าข้างท้ายรายงานนี้แล้ว โรงเรียนชนิดนี้เดี๋ยวนี้กรมศึกษาได้ตั้งหลักสูตรขึ้นไว้ให้แต่เฉพาะ มีการเรียนวิชาหนังสือนิดหน่อย และมีการสอบไล่เป็นชั้นให้ปากาสเนียบัตร หลักสูตรมีแจ้งอยู่ข้างท้ายแล้ว.

โรงเรียนสำหรับบุตรชานาปาตอน.

ยังมีโรงเรียนอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่าโรงเรียนชามินการีจะเป็นโรงเรียนพิเศษก็ไม่เชิงกำลังกันอยู่กับโรงเรียนชั้นปถม โรงเรียนชนิดนี้กรมศึกษาตั้งขึ้นเป็นการทดลองแท้ Experiment. คือรัฐบาลประสงค์จะให้ราษฎรชานาที่อยู๋บ้านป่าเมืองตอนมีความรู้วิชาหนังสือแลวิชาสำหรับการของคนนิดหน่อย เพื่อได้กอบกิจที่บิดามารดาของตัวทำมาแล้วให้ดีขึ้นเป็นจำนวนตักรี คือให้ดีขึ้นโดยทวีคูณ แต่ไม่มีความประสงค์จะให้ราษฎรพวกนี้มีความขะย่งอยากจะทำกิจการที่ตนนึกว่าสูงขึ้นดีขึ้นโดยกลืนโอโรงเรียนสามัญ และละทิ้งไร่นาที่ ๆ บิดามารดาปู่ย่าตายายได้กระทำของเสพยาแต่ไหนแต่ไรเสีย เพราะเหตุนี้กรมศึกษาจึงตั้งโรงเรียนชนิดนี้ขึ้นตามไร่นาป่าตอน ฝึกหัดครูซึ่งเป็นชานา ให้สอนแต่อ่านหนังสือนิดหน่อย เขียนหนังสือนิดหน่อย แลเลขตาม

วิธีที่เขาใช้กันสำหรับคิดอ่านซื้อขายในไร่นาค่าย ๆ ลูกคิด กับสอนบทสิ่งของต่าง ๆ มี
เนื้อความด้านการปลูกเพาะหวานทั้งสิ้น

โรงเรียนอา

จารย์

โรงเรียนอาจารย์มณฑลบันจาบมีวิทยาลัยใหญ่เป็นประธาน เรียกว่า
Central Training College แล้วมีโรงเรียนนอแมลฝึกหัดทำโรงเรียนขึ้นอยู่ในวิทยาลัย
นี้ ตั้งอยู่ในศูนย์กลางของมณฑลเป็นระยะกัน โรงเรียนนอแมลทั้งห้านี้อยู่ในความ
อำนวยการตรวจตราของวิทยาลัยใหญ่ทั้งสิ้น และฝึกหัดครูสำหรับโรงเรียนประถมชั้นต่ำๆ และ
ไม่สอนภาษาอังกฤษ นักเรียนครูต้องได้ประกาศนียบัตรชั้นมัธยมแล้วทั้งสิ้น แต่วิทยาลัย
ใหญ่นั้นอยู่ในเมืองล่าฮอซึ่งเป็นเมืองหลวง เป็นวิทยาลัยใหญ่ มีนักเรียนอยู่กินนอน
เสร็จ นักเรียนแบ่งเป็น ๓ จำพวก คือ

(1) นักเรียนฝ่ายอังกฤษแลชาติชั้นสูง ก่อนที่เข้าวิทยาลัยนี้ต้องมีตีกี B.A.
แล้ว หรือไม่มีแต่ได้ศึกษาถึงแล้ว คนที่มีตีกีแล้วได้เงินบำรุงค่าเล่าเรียนคนละ ๑๖ รูปี
ที่ไม่มีได้คนละ ๑๒ รูปี ฝึกหัดสำหรับสอนในโรงเรียนปัจฉิมฝ่ายอังกฤษแลชาติ หรือใน
วิทยาลัยชั้นต่ำ นักเรียนชั้นนี้มี ๒๐ คน

(2) นักเรียนฝ่ายอังกฤษแลชาติชั้นต่ำ ต้องไล่ได้ F.A. (Intermediate) ได้
แล้ว หรือถ้าไม่ได้ต้องให้ศึกษาขึ้นไปถึงแล้ว แลได้เงินค่าเล่าเรียนคนหนึ่งเดือนละ ๑๐
รูปี ฝึกหัดสำหรับสอนในโรงเรียนมัธยมหรือสำหรับเพื่อเหลือเพื่อขาดในโรงเรียนปัจฉิม
นักเรียนชั้นนี้มี 19 คน

(3) นักเรียนฝ่ายชาติชั้นสูง ถ้าได้ตีกี B.O.L คือตีกีที่ได้จากวิทยาลัยของ
วิชาฝ่ายตะวันออกที่กล่าวมาแล้วได้เงินค่าเล่าเรียนเดือนละ ๑๕ รูปี
ถ้าได้ F.O.L. หรือ Intermediate ของตีกีนี้ ได้เดือนละ ๑๒ รูปี

ถ้าได้ Matriculation ของตีกินี ได้เดือนละ ๘ รูปี

หรือถ้าได้ประกาศนียบัตรมาจากโรงเรียนนอแมลโรงเรียนหนึ่งโรงใด ซึ่งจัดเป็นชั้นฝ่ายชาติ
ชั้นต่ำ มาเรียนในวิทยาลัยฝ่ายชาติชั้นสูงในวิทยาลัยนี้ต่อไปอีก ได้เดือนละ ๙ รูปี

ฝึกหัดสำหรับสอนในโรงเรียนฝ่ายชาติทั้งปวง นักเรียนชั้นนี้มี ๓๙ คน

รวมนักเรียนทั้งหมดในวิทยาลัยนี้มี ๗๘ คน เวลาอยู่ในวิทยาลัยเรียนแต่การฝึกสอน
เท่านั้น และมีกำหนดแค่ปีเดียวทุกชั้น โสหุ่ยค่าวิทยาลัยนี้เดือนละ ๒๗๓๓ รูปี

มณฑลมดร้าส วิทยาลัยสำหรับหัดครูเขาเรียกว่า Teacher's-College
แลมีโรงเรียนนอแมลเป็นสาขาขึ้นอยู่ในความปกครอง ๔ -โรงเรียน

วิทยาลัยใหญ่นี้มีนักเรียน ๓ พวกคือ:—

(๑) นักเรียนที่ได้ตีกินี B.A. แล้ว มาฝึกหัดสำหรับสอนในยุนิเวอซิตีชั้นสูง
ได้เงินค่าเล่าเรียนเดือนละ ๑๕ รูปี

(๒) นักเรียนที่ได้ F.A. แล้ว มาฝึกหัดสำหรับสอนยุนิเวอซิตีชั้นต่ำ (คือถึง
ชั้น F.A.) ได้เงินเดือนคนละ ๑๒ รูปี

(๓) นักเรียนที่ได้ปัจฉิมแล้วฝึกหัดสำหรับสอนปัจฉิม ได้เดือนละ ๑๐
รูปี

การเล่าเรียนกำหนดปีเดียวทั้ง ๓ พวก

ในวิทยาลัยนี้ยังมีนักเรียนที่ฝึกหัดสำหรับเป็นครูจิมแนสตีกอีก. ได้เงินเดือนคนหนึ่ง
เดือนละ ๖ รูปี

โรงเรียนนอแมลทั้งหลายยังรวมมีนักเรียนอีก ๒ จำพวก คือ:—

(๑) นักเรียนที่ได้มีซัมมิแล้ว มาฝึกหัดสำหรับสอนมัชฌิม ได้เดือนละ ๖
รูป

(๒) นักเรียนที่ได้ปถมแล้ว มาฝึกหัดสำหรับสอนปถม ได้เดือนละ ๕ รูป

ตามแบบของมณฑลมตราสที่ให้นักเรียนผู้ไล่ได้ชั้นประโยคใดมาฝึกหัดสำหรับสอนใน
ชั้นประโยคนั้น ดูเป็นการขัดข้องมาก เพราะครูที่จะสอนในชั้นใด ๆ ต้องจำเป็นมี
ความรู้สูงขึ้นไปกว่าชั้นนั้นอีกมาก

อนึ่ง การฝึกหัดครูแค่กำหนดปีเดียวอย่างในประเทศอินเดียนี้ดูไม่น่าเป็นที่
พอใจ ถึงแม้ว่าในระหว่างที่อยู่ในวิทยาลัยหรือในโรงเรียนอาจารย์จะไม่ได้เรียนวิชาอื่น
ๆ เรียนแค่วิธีสอนแลวิชาที่เกี่ยวข้องในทางสอนก็จริง แต่ก็มีน้อยคนที่สามารถจะเรียน
ทางสอนแลฝึกหัดสอนให้ชำนาญได้ในปีเดียว อาจารย์ใหญ่ของวิทยาลัยทั้งสอง
มณฑลที่กล่าวมาแล้วก็ร้องอยู่เสมอว่าการเหลื่อมมือ ต้องชุบย้อมนักเรียนให้ได้สี่ที่
ต้องการแต่ผิวๆ จะให้ซึมถึงเนื้อถึงกระดูกไม่ได้

โรงเรียนอาจารย์ของเรา นอกจากเรียนทางสอนแลฝึกหัดสอน ยังต้อง
เรียนพื้นวิชาสำหรับจะไปสอนอีก แม้-นักเรียนอาจารย์ได้อยู่กินในโรงเรียนทีเดียว จะมี
เวลาทำการมากขึ้น แลจะได้ฝึกหัดความประพฤติให้ดีขึ้น เพื่อไปเป็นครูกระจกสำหรับ
นักเรียนสองดูเงาดีแลชั่วต่าง ๆ.

การฝึกหัด

ร่างกาย

เหตุฉะนั้น การฝึกหัดวิชา แปรโดยเต็มใจความต้องการประกอบกัน ๓
อย่าง คือ

(๑) ฝึกหัดสมอง Intellectual Education คือหัดความคิดโดยให้วิชา
ไว้เป็นทุนด้วย

(๒) ฝึกหัดนิสัยอิริยาบถ หรือฝึกหัดมนุษยในร่างกายคน Moral Education.

(๓) ฝึกหัดร่างกาย Physical Education. หัดร่างกายให้บริบูรณ์ได้ รักษาความบริบูรณ์ของสมอง

ถ้าการฝึกหัดทั้ง ๓ สิ่งนี้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งบกพร่องไป เอตุเกชั่นก็บกพร่องไม่เต็มพร้อม ในประเทศอินเดียการฝึกหัดอย่าง (1) นั้นมีสูงพอเพียงแล้ว แต่อย่าง (2) เกือบจะไม่มีเลย อย่าง (3) บริบูรณ์เต็มเปี่ยม

โรงเรียนหลวงทุกโรงเรียน หลักสูตรบังคับให้มีหัดร่างกาย Drill จิมแนสติก Gymnastic. เล่นเกมต่าง ๆ คือ ฟุตบอล, คริกเก็ต ถ้าโรงเรียนใหญ่ ๆ ก็มีเทนนิสด้วย

มณฑลหนึ่งก็มีโรงเรียนสำหรับหัดครูจิมแนสติกและหัดร่างกาย มีประกาศนียบัตรให้เป็นสำคัญ กรมศึกษาจัดครูเหล่านี้ที่มีประกาศนียบัตรไปสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นเวรกัน ครูคนหนึ่งจะมีโรงเรียนสำหรับไปหัดทุกวันในสามแห่ง เมื่อสาร์วัตไปตรวจโรงเรียนก็ต้องตรวจการฝึกหัดร่างกายนี้ด้วย นักเรียนเล่น-จิมแนสติกได้ทุกโรงเรียนอย่างพิเศษมาก

ส่วนเกมการเล่นต่าง ๆ นั้น ครูจิมแนสติกก็เป็นผู้ฝึกหัดเหมือนกัน ปีหนึ่งมีตอณะเมนต์ Tournament ครั้งหนึ่งสำหรับโรงเรียนประถม, มัธยม, ปริญญาตรี, แลวิทยาลัยเป็นพวก ๆ กันในเกมคริกเก็ต, ฟุตบอล แลเทนนิส โรงเรียนใดที่เป็นที่หนึ่งในจำพวกใดก็ได้โล่ห์ไชยชนะมารักษาไว้ในโรงเรียน เป็นแชมป์เปี้ยน Champion ไปตลอดปี จนถึงตอณะเมนต์หน้า แม้ถ้ายังชนะอีกก็ได้โล่ห์ไว้อีก ถ้าคนอื่นชนะเขาก็เอาไปรักษาที่โรงเรียนเขา ผลประโยชน์จากการฝึกหัดทางนี้แลเห็นได้ทันตา คือในประเทศอินเดีย เดียวนี้คนหนุ่มๆ ผู้เคยเป็นนักเรียนมาแต่ก่อนมีความรักใคร่ในการสพอตมาก คลับคริกเก็ต,

ฟุตบอล และเท็นนิสมีทั่วอาณาเขตร, และมหาชนทั้งหลายรู้ศึกเห็นจริงแล้วว่า เอ็กเซอไซส์ เป็นของต้องการสำหรับบำรุงร่างกายให้ถาวรยั่งยืนนาน

มาตรากำหนดค่า

เล่าเรียนที่นัก

เรียนต้องเสีย เมื่อครั้งแรกที่จัดการศึกษาขึ้นใหม่ ๆ สักยี่สิบปีมาแล้ว นักเรียนไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน กลับได้รับเครื่องเรียนเป็นการเอาใจจากกรมศึกษา แต่ต่อมาเมื่อโรงเรียนเจริญขึ้น กรมศึกษาก็ได้ตั้งกำหนดค่าเล่าเรียนทีละเล็กละน้อยจนบัดนี้มีอัตราเป็นลำดับมากแล่น้อยตามชั้นสูงชั้นต่ำ แลยังกำลังเลื่อนอัตรานี้ให้มาก ๆ ขึ้นไปทุกปี

มณฑลป็นจาบ ประโยคปถม ที่สอนแต่ภาษาของชาติ

ชั้น ๑ เดือนละ ๑ แอนนา ประมาณ ๔ ๑/๒ อัฐ

„ ๒ „ ๒ แอนนา

„ ๓ „ ๓ แอนนา

„ ๔ „ ๔ แอนนา

„ ๕ „ ๕ แอนนา

มัชฌิม ชั้น ๑ „ ๖ แอนนา

„ ๒ „ ๗ แอนนา

„ ๓ „ ๘ แอนนา

ปัจฉิม „ ๑ „ ๑๐ แอนนา

„ ๒ „ ๑๒ แอนนา

ที่สอนภาษาอังกฤษแลชาติ ประโยคปณ

		ชั้น ๑		ชั้น ๒		ชั้น ๓		ชั้น ๔		ชั้น ๕	
ชนิดที่	รูป	แอนนา	ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.	
	๓	2		4		6		12	1.	0	
	๒	4		8		12.	1.	8.	2.	0	
	๑	6.		12.	1.	4	2.	4.	3.	0	

ประโยคมัชฌิมแลปัจฉิม

		ชั้น ๑		ชั้น ๒		ชั้น ๓		ชั้น ๔		ชั้น ๕	
ชนิดที่		รูป	แอนนา	ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.
	๓	1.	8	1.	12.	2.	0	2.	8.	3.	0
	๒	3.	0.	3.	8	4.	0	5.	0	6.	0
	๑	4	8	5.	4.	6.	0	7	0	8.	0

มณฑลมดร้าส ปณ

<u>ชั้นเด็กเล็ก</u>		<u>ชั้น ๑</u>		<u>ชั้น ๒</u>		<u>ชั้น ๓</u>		<u>ชั้น ๓</u>	
ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.
เดือนละ	3		4		6		9		12

มัชฌิมแลปัจฉิม

	<u>ชั้น ๑</u>		<u>ชั้น ๒</u>		<u>ชั้น ๓</u>		<u>ชั้น ๑</u>		<u>ชั้น ๒</u>		<u>ชั้น ๓</u>	
	ร.	อ.	ร.	ร.	อ.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.	ร.	อ.
เพิ่มละ	7.	0	9.	0	11'	0	15.	0	17.	0	19.	0

เงินค่าเล่าเรียนในชั้นเดียวกัน แต่ที่ราคาผิดกันเป็น ๓ ชนิดนั้น เป็นตามความมีความ
 จนของบิดามารดาเด็ก ที่มีที่ได้มากก็ต้องเสียมาก มีที่ได้น้อยก็เสียน้อย เด็กที่อึดคักก็
 ยอมให้เรียนได้โดยเสียครึ่งหนึ่งของอัตรา บางคนที่เป็นบุตรคนจนอนาถาแท้ก็ได้เรียน
 เปล่าๆ ไม่ต้องเสียเงิน แต่เด็กที่เสียน้อยกว่าอัตรานี้ แลเด็กที่ไม่เสียเลย กรม
 ศึกษาธิการมีกำหนดให้โรงเรียนหนึ่งรับได้แต่เพียงเท่านั้น ๆ คน

ค่าเล่าเรียน
 สำหรับ
 วิทยาลัย

มณฑลป็นจาบ

ชั้น F.A. (Intermediate)	} เดือนละ	ร.	อ.
„ B.A.		8	10
„ M.A.	„	12.	0

มณฑลมดร้าส.

ชั้น F.A. เทิมหนึ่ง (ปีหนึ่งมี ๒ เทิม)	34.	0
„ B.A.	42.	0
„ M.A.	24.	0

ที่ชั้น M.A. ในมณฑลมดร้าสต้องสียน้อยกว่าชั้น B.A. นั้น เพราะนักเรียน M.A. ทำ
 การแต่ลำ้งตนเองเสียมาก โปรเฟสเซอร์หรือมหาอาจารย์ไม่มีใครต้องช่วย

เงินบำรุงโรง
 เรียน Grant

-in-aid

เงินบำรุงที่กรมศึกษาธิการให้แก่โรงเรียนขเลยศักดิ์เป็นการอุดหนุนนั้น
ให้เป็น ๕ ชนิด

(๑) ให้ตามวันที่นักเรียนมาเรียน.

(๒) „ „ จำนวนการสอน

(๓) „ „ จำนวนแบบแผนการเรียบร้อยตีพิมพ์ของโรงเรียน

(๔) „ „ ที่มีครูเพียงพอแลมีน้ำที่เงินเดือนอันสมควร

(๕) „ „ ให้เป็นส่วนพิเศษตามสมัย

โรงเรียนขเลยศักดิ์ใด มีโอกาสที่จะรับเงินบำรุงเหล่านี้ได้ทั้ง ๕ ทาง แต่ที่จะได้รับ
ในทางหนึ่งทางใดต้องประพฤติตามข้อบังคับของกระทรวงต่อไปนี้ แต่หากว่ามีที่ได้พอ
กับสัทธิใช้จ่าย หรือเมื่อรวมทั้งเงินบำรุงมากเกินไปสัทธิใช้จ่าย ต้องไม่รับเงินบำรุงหรือ
รับแต่พอให้เท่ากับสัทธิ

(๑) โรงเรียนต้องมีนักเรียนมาทุกวันไม่ต่ำกว่า ๒๐ คน

(๒) „ „ ต้องตั้งอยู่ในที่สะอาด, สว่างไสว โปร่งอากาศเข้าได้ตลอดทุก
ห้อง มีทางที่สัทธิจะไม่คั่งค้างอยู่ได้ แลมีห้องกว้างขวางพอแก่นักเรียน

(๓) ต้องมีเครื่องโรงเรียนเพียงพอแก่ความต้องการในทางสอน

(๔) „ „ ครูเพียงพอและเป็นคนมีอิริยาบถดีทุกคน

(๕) „ „ ตารางสอนแขวนไว้ในตรงเรียนและสอนให้ถูกต้องตามตาราง

(๖) ,, เก็บเงินค่าเล่าเรียนไม่ต่ำกว่าอัตราของกระทรวง และต้องมีนักเรียนที่เสียแค่ครึ่งหนึ่งหรือไม่เสียเลยไม่มากกว่าที่กระทรวงยอมอนุญาตสำหรับแขวงแลเมืองที่โรงเรียนตั้งอยู่

(๗) ต้องมีใบอนุญาตรับนักเรียน ใบอนุญาตตรวจชื่อ, ใบอนุญาตหมายเหตุ แลใบอนุญาตเงินค่าเล่าเรียน, ค่าใช้จ่ายตามตัวอย่างของบัญชีของกระทรวง แลรักษาไว้โดยเรียบร้อย ใบบัญชีเงินต้องยื่นให้กระทรวงตรวจทุก ๆ ปี

(๘) ต้องประพฤติตามข้อบังคับของกระทรวงที่มีอยู่แก่โรงเรียนทุกข้อ

(๙) ต้องอยู่ในความตรวจตราของสภาระวัดของกระทรวง

บำรุงตามวันที่นักเรียนมาเรียน นักเรียนคนหนึ่งคนใด ถ้ามาเรียนในปีหนึ่งเท่านั้น ๆ วัน โรงเรียนจะได้รับเงินบำรุงเท่านั้น ๆ ในปีหนึ่ง

บำรุงตามการสอน นักเรียนคนใดที่เรียนอยู่ไม่นานกว่าเท่านั้น ๆ แล้วไล่ได้ โรงเรียนจะได้เงินบำรุงสำหรับคนนั้น เท่านั้น ๆ

แบบแผนความเรียบร้อยแลดีชิปลินของโรงเรียน เมื่อสภาระวัดผู้ตรวจเห็นว่าโรงเรียนเรียบร้อยสมควรจะได้รับเงินบำรุงในทางนี้ กระทรวงจะบำรุงตามคำของสภาระวัด

บำรุงสำหรับการเพียงพอในเงินเดือนครู ถ้าครูคนหนึ่งมีนักเรียนพอตามอัตราของกระทรวง เป็นคนอิริยาบถดี และได้รับเงินเดือนอันควร กระทรวงจะให้บำรุงแก่โรงเรียนหนึ่งในห้าของเงินเดือนของครูนั้น

บำรุงพิเศษ ให้แก่โรงเรียนใหม่ ๆ ที่กระทรวงเห็นควรให้หรือให้ในการพิเศษต่าง ๆ แก่โรงเรียนใด ๆ ตามสมัยแลความเห็นควรของกระทรวง

จำนวนเงินต่อไปนี้เป็นรูปปีทั้งสิ้นรูปปีหนึ่งมีราคาประมาณบาทเฟื้อง

		เงินออก จากรัฐบาล	เงินออก จากอากร ของแขวง	เงินออก จากอากร ของหัวเมือง	ค่าเล่าเรียน จากนักเรียน	จากการอื่นๆ เป็นการ อุดหนุนเรียราย	รวม	เงินที่ให้เป็นค่า เล่าเรียนสคอ ล่าชิป
ปถม	หลวง	3910	298762	36808	83046	1545	391071	—
	ใน บ้ำรุง	3806	35834	6798	21404	21507	79349	342
	นอก บ้ำรุง	—	—	—	2119	5047	7166	—
ม้ชณิม	หลวง	9150	106064	224293	248004	8262	588433	—
แล	ใน บ้ำรุง	66501	1959	16666	114010	56161	255297	66893
ปัจฉิม	นอก บ้ำรุง	—	—	—	50340	46620	96960	—
รวมยอด		83367	442619	284565	468583	139142	1418276	67235

เงินใช้จ่ายโรงเรียนผู้ชಾಯมณฑลป่นจาบ ปี 1896-7.

		เงินออก จากรัฐบาล	เงินออก จากอากร ของแขวง	เงินออก จากอากร ของหัวเมือง	ค่าเล่าเรียน จากนักเรียน	จากทางอื่น เป็นการ อุดหนุนเรียราย	รวม	เงินที่ให้เป็น ทุนเล่าเรียน สคอล่าชิป
ปถม	หลวง	3155	18020	21849	—	187	43211	—
	ใน บ้ำรุง	6559	1349	2845	129	24226	35108	12853
	นอก บ้ำรุง	—	—	—	—	1674	1674	—
ม้ชณิม	หลวง	561	417	8597	—	25	9600	—
แล	ใน บ้ำรุง	14580	200	767	1942	23073	40562	9535
ปัจฉิม	นอก บ้ำรุง	—	—	—	—	640	640	—
รวมยอด		24855	19986	34058	2071	49825	130795	22388

เงินใช้จ่ายโรงเรียนสตรีมณฑลป่นจาบ ปี 1896-7

เงินบำรุงชั้นยุนิเวอซิดี้ ทั้งวิทยาลัยหลวงแลในบำรุงมณฑลปีนจาบ ปี 1896 - 7

เงินออกจากรัฐบาล	36839	
„ อากรของแขวง	316	
„ „ ของเมือง	3762	
„ ค่าเล่าเรียน	59358	
„ „ เรี่ยราย	5722	
„ ทางอื่น	16427	
„ สค่อล่าชิป	156	
รวม	<u>122580</u>	รูปี

ความบำรุงของ

โรงเรียน

โรงเรียนมี ๓ ชนิด คือ:-

(1) โรงเรียนหลวง

(2) „ „ ซเลยศักดิ์ในบำรุง

(3) „ „ „ นอกบำรุง

โรงเรียนพิเศษนับเป็นอยู่นอกงบนี้ เพราะเงินบำรุงเป็นของประจำมากแลน้อยตามเส่งพิเศษของโรงเรียนั้น ๆ คงตอนคงปลาย

โรงเรียนหลวง ได้รับความบำรุงจากรัฐบาลบ้าง จากอากรของหัวเมืองบ้าง ตามที่อยู่
ในนครใหญ่หรือนครสาขา รวมเข้ากับเงินค่าเล่าเรียนที่เก็บจากนักเรียน
เป็นโสหุ้ยสำหรับใช้สรอยในการโรงเรียนต่าง ๆ

โรงเรียนขลุ่ยศักดิ์โนบารุง ได้รับเงินอุดหนุนจากกรมศึกษา ตามอัตราของการบำรุงที่
แจ้งอยู่ในตอนเงินบำรุงแล้ว ผสมรวมเข้ากับค่าเล่าเรียนเป็นค่าโสหุ้ยของ
โรงเรียนต่าง ๆ เมื่อขาดเหลือก็มีเงินพิเศษที่ได้รับจากบุคคลที่นอกร้างไป
โรงเรียนขลุ่ยศักดิ์นอกบารุง ได้รับแค่ค่าเล่าเรียนแลส่วนที่บุคคลให้เท่านั้น โรงเรียน
ชนิดนี้ไม่ได้รับบำรุงเพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

(๑) บางโรงเรียนมีที่ได้พอกับโสหุ้ยทั้งหลาย ผู้จัดการก็ไม่ขอความบำรุง
ของกระทรวงในทางเงินทอง เพื่อจะได้ไม่ต้องประพฤติดตามข้อบังคับต่าง ๆ แต่ยอมขอ
อนุญาตให้กรมศึกษาบำรุงในทางตรวจตราทั้งสิ้น

(๒) บางโรงเรียนไม่เรียบบรรยากาศที่จะได้รับบำรุงจากกรมศึกษาธิการตาม
ข้อบังคับที่มีอยู่

โรงเรียนขลุ่ยศักดิ์ทั้งนอกบารุงในบารุงมักจะเกิดขึ้นโดยเกี่ยวข้องกับศาสนาโดยมาก
ในประเทศอินเดียย่อมมีศาสนาต่าง ๆ กันเป็นเอนก มีศาสนาฮินดูแลมะหะหมัดเป็น
ต้น ในสองศาสนียังมีกึ่งก้านนับถือต่าง ๆ กันออกไปอีกมาก ผู้ที่มีใจศรัทธาทำบำรุง
ศาสนาของตัวด้วยกลัวจะเศร้าหมองต่ำต้อยกว่าศาสนาอื่น ๆ ก็คิดรวบรวมกันตั้ง
โรงเรียนแลวิทยาลัยขึ้นสอนศาสนาของตัวด้วย มีตัวอย่างคือในนครอำริสสานครเดียว
มีทั้งวิทยาลัยของพวกฮินดู, ของพวกซิก, ของพวกคฤศเตียน แลพวกมะหะหมัด
วิทยาลัยเหล่านี้ก็มีสาขาถึงกันเป็นโรงเรียนปถม มัชฌิม แลปัจฉิมออกไปอีกเรียราย
กันอยู่ทั่วนคร อยู่ในความรักษาครอบงำของกรรมการอันเดียวกัน ได้รับบำรุงจาก
รัฐบาลบ้างจากค่าเล่าเรียนของนักเรียนบ้าง แลจากค่าเรียรายหุ้นส่วนต่าง ๆ บ้าง แม้
เมืองเราจะนับเอาแบบนี้เป็นตัวอย่างก็คงจะมีประโยชน์คือรวมการศึกษาแลศาสนา
ให้ดำเนินไปด้วยกัน พระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพของชนทั้งหลาย และผู้ได้เคยเป็นครูบา

อาจารย์มาตั้งแต่ตั้งแต่เดิม และเป็นผู้ไม่มีความขัดข้องในทางเวลา ถ้าจะรวมคิดเป็น หมู่เป็นหมวดกันขึ้นให้ทั่วพระราชอาณาเขตร์ แนะนำชนทั้งหลายให้มีใจศรัทธาในทาง นี้ โรงเรียนก็จะเกิดแพร่หลายขึ้นได้ง่ายในเวลาอันไม่นาน แล้วจะได้เป็นหน้าที่ของกรม ศึกษาที่จะทำนุบำรุงโรงเรียนเหล่านั้นทั้งในส่วนเงิน แลส่วนการจัดแจงตรวจตรา ให้ โรงเรียนนั้น ๆ เจริญขึ้นตามแบบแผนของประเทศสืบต่อไป

การตรวจตรา

โรงเรียน

มณฑลปันจาบเขาแบ่งอาณาเขตร์ออกเป็นห้าตอน ๆ หนึ่ง มีสภาระวัด ใหญ่คนหนึ่งสำหรับตรวจตรา ตอนหนึ่งมีเมืองหกเมืองบ้างเจ็ดเมืองบ้าง ในสองเมือง หรือสามเมืองรวมกันมีสภาระวัดครอบงำอยู่คนหนึ่ง และในทุกเมืองมีสภาระวัดประจำ เมืองตรวจตราประจำรับผิดชอบในหน้าที่ของตัวอยู่เป็นนิตย์ เพราะฉะนั้นสภาระวัดใหญ่คน หนึ่งมีสภาระวัดรองอยู่ในบังคับสองคนหรือสามคน แลสภาระวัดรองคนหนึ่งก็มีสภาระวัด ประจำเมืองอยู่ในบังคับสองคนหรือสามคน ผู้ตามหน้าที่อยู่ของตัวต้องอยู่ในบังคับของ สภาระวัดใหญ่ด้วย

สภาระวัดประจำเมือง ต้องตรวจโรงเรียนปถมทั้งหมด แลโรงเรียนมัธยมบ้างเล็กน้อย ในเมืองของตัว รับผิดชอบทั้งสิ้น

สภาระวัดรอง ต้องตรวจโรงเรียนมัธยมในสองสามเมืองที่อยู่ในหน้าที่ของตัว แล รับผิดชอบในการในการโรงเรียนปถมซึ่งสภาระวัดประจำเมืองผู้อยู่ในบังคับของตัวตรวจ ด้วย

สภาระวัดใหญ่ ต้องตรวจโรงเรียนปถมทั้งหมด แลรับผิดชอบในการตรวจของสภาระวัด รองแลสภาระวัดประจำเมืองผู้ขึ้นอยู่กับตัวรวบยอดหมด

การตรวจตราของวิทยาลัยไม่เกี่ยวข้องกับสาระวัด แต่อธิบดีกรมศึกษาธิการจะไปเยี่ยมเยียนเมื่อใดก็ได้ ปีละครั้งหรือสองครั้ง

มณฑลมตรัส ก็มีวิธีการอย่างเดียวกัน แต่มีโรงเรียนมากกว่า ต้องมีสาระวัดอีกจำพวกหนึ่งเรียกว่า Inspecting Masters นายตรวจสำหรับช่วยสาระวัดประจำเมืองอีก

ตามวิธีนี้โรงเรียนทั้งหลายดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย มีผู้ตรวจตราเสมอทั่วอาณาเขต สาระวัดประจำเมืองคนหนึ่งจะมีโรงเรียนตรวจสัก ๑๒๐ โรง สาระวัดรองก็มีการอยู่ในเท่า ๆ กัน เพราะถึงมีเมืองตรวจสองสามเมืองแต่ก็โรงเรียนมีขณินมีน้อยกว่าปณ สาระวัดใหญ่ตรวจหกเจ็ดเมืองคือทั้งตอน แต่ก็โรงเรียนปณินมีน้อยกว่าขณิน การตรวจตราย่อมพิเศษสำคัญกว่ากันเป็นชั้น ๆ ความรับผิดชอบมากกว่ากัน แลวิชาที่ตรวจก็ผิดกัน นาทิจึงสูงต่ำกว่ากันแลเงินเดือนมากกว่ากันตามธรรมดา

สาระวัดใหญ่มีอัตราเพียงเดือนละ 400 ถึง 1200 รูปี

„ รอง „ „ 160 „ 400 „

„ ประจำเมืองมี „ „ 100 „ 160 „

สาระวัดทั้งหลายต้องเป็นผู้เข้าใจชำนาญแท้ในการโรงเรียนแลทางสอน และต้องเป็นผู้ที่ได้เคยเป็นอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียนต่าง ๆ มาแล้ว โดยความชอบความสมควร ในทางนี้จึงได้รับเลื่อนยศขึ้นเป็นสาระวัด

การสอบไล่

ยุนิเวอชิตีเป็นผู้สอบไล่วิทยาลัยทั้งหลายและชั้นสูงที่สุดของปณินเพราะเป็นชั้น Matriculation เกี่ยวข้องสำหรับติดต่อกับยุนิเวอชิตี

บรรดาโรงเรียนทั้งปวง กรมศึกษาธิการตั้งกรรมการเป็นผู้สอบไล่ขึ้นไป
ทั้งสอบไล่ตามศูนย์กลาง Centre ของอาณาเขตสอบไล่ประโยคปถมแลมัชฌิมเท่านั้น
การสอบไล่เลื่อนชั้นเป็นธุระของครูในโรงเรียน

การประชุมของ

บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ข้องกับศึกษาธิการ

การประชุมนี้มี ๒ ชนิด คือ:—

(๑) สามัญประชุม

(๒) ประชุมของกระทรวง

Education

Conference อย่างที่หนึ่งมักมีปีละครั้ง แต่อย่างที่สองไม่มีกำหนด เพราะสุดแล้วแต่จะมีการที่ต้อง
ประชุมขึ้นเมื่อใดก็ประชุมเมื่อนั้น

สามัญประชุม กอบด้วยสมาชิกผู้แต่เดิมอยู่ในราชการของกระทรวงหัวน่าของบุคคล
ที่จัดการไปรษณศึกษาต่าง ๆ ทัวอาณาเขต แลบุคคลที่มีใจรักปิตีในการศึกษา รวม
สมาชิกประมาณ ๔๐ คนด้วยกัน มีอธิบดีกรมศึกษาเป็นประธานในการประชุม กิจที่ได้
กระทำสำเร็จไปโดยประชุมนี้มี:— การที่จะคิดให้ฝึกหัดร่างกาย Physical Edu. มีส่วน
เต็มอยู่ในการสั่งสอน, ส่วนแบ่งปันของการเรียน Object Lessons ในโรงเรียน, การ
ฝึกหัดครูผู้หญิง, ความต้องการของโรงเรียนหัตถกรรมเป็นต้น ยังมีสิ่งอื่น ๆ อีกเป็นอัน
มาก

ประชุมของกระทรวง กอบด้วยสมาชิกผู้เป็นข้าราชการอยู่ในกระทรวงเท่านั้น มี
อธิบดีเป็นประธาน แลประชุมปรึกษาแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะกระทรวงที่
อยู่ในความจัดแจงของกระทรวง สิ่งที่ได้ประชุมสำเร็จไปแล้วมีเป็นตัวอย่าง
คือ:- การก่อสร้างโรงเรียนให้ถูกกับแบบแผน, การสลักหลังปกาสนิบัตรครูให้ดี

มากติน้อยตามการของครูในโรงเรียนที่ได้สอนมาตลอดปี การบำรุงให้บริษัท
ของครู Teachers' Association เจริญขึ้นเป็นต้น.

การประชุมทั้งสองอย่างนี้ไม่เกี่ยวข้องด้วยบรรดาศักดิ์หรือตำแหน่ง เมื่อจะประชุมด้วย
สิ่งใดก็กล่าวสิ่งนั้นขึ้น ผู้ใด ๆ จะออกความเห็นหรือคัดค้านขึ้นอย่างไรก็ได้ตาม
อำเภอใจ เมื่อสิ้นข้อคัดค้านก็มีโหวต Votes. สิ่งใดที่กระทำสำเร็จไปจากที่ประชุม
อธิบดีก็นำขึ้นเสนอต่อเกาะเนอร์ เจ้าเมือง Governor เพื่อจะขอความอนุญาตให้ใช้
สิ่งนั้นเป็นแบบแผนต่อไป ประโยชน์ของการประชุมนี้มีมากมายนัก เป็นการช่วยแรง
ของกระทรวงด้วย ผู้กรัดข้าราชการในกระทรวง คือผู้จัดการฝ่ายหลวง, หัวหน้าของผู้ทำ
การไปรษณีย์ คือผู้จัดการฝ่ายราษฎร และราษฎรผู้มีใจรักใคร่ในทางศึกษาให้กลม
เกลียวกันเข้า ชิมทราบความเพ่งเล็งของกันแลกัน เพื่อได้ช่วยกันกระทำให้ถึงซึ่งความ
เพ่งเล็งนั้น อนึ่งสิ่งที่ประชุมปรึกษาตกลงก็มักเป็นที่พอใจแก่ชนทั้งหลายโดยทั่ว เพราะ
หัวหน้าของตัวเป็นผู้มีส่วนในการประชุมทั้งสิ้น

ตำราเรียน

เขามีกรรมการการหนังสือเรียกว่า Text Book Committee มีทั้ง
กรรมการทางศึกษาธิการ สำหรับประชุมแลเลือกหนังสือต่าง ๆ ทั้งตำราที่แต่งขึ้นแล
ตำราอังกฤษเก่าใหม่ เพื่อเลือกใช้เป็นหลักสำหรับค้นคว้าเมื่อต้องการจะแต่งตำราใด ๆ
ขึ้น มีเงินกลางสำหรับซื้อหนังสือ, แผนที่, รูปภาพ แลเครื่องใช้ในโรงเรียนทุกสิ่ง มา
รวบรวมไว้ในห้องกรรมการนี้ เพื่อให้ความเจริญในเครื่องมือทางการศึกษาของเมือง
บ้านกับความเจริญของโลกย์ ในทางนี้ ห้องกรรมการก็เป็นห้องมิวเซียมใหญ่ของกรม
ศึกษาธิการอันหนึ่ง

กรรมการใหญ่ก็มีกรรมการรองหรือ Sub-Committee แยกออกไปเป็น
กิ่ง ๆ คือมีกรรมการรองสำหรับภาษาชาติ สำหรับภาษาต่างประเทศเก่าแลใหม่อย่าง

ภาษา สังเกตดูแลอังกฤษ สำหรับภูมิศาสตร์ พงษาวดาร ศาสตร์ทั้งหลาย ฯลฯ
กรรมการรองในสิ่งใดก็แต่งแลดัดแก้ตำราเรียนในสิ่งนั้น บุคคลที่จะอยู่ในกรรมการรอง
กึ่งไหน ก็ต้องเป็นคนมีความชำนาญอย่างพิเศษในสิ่งนั้น มักจะเป็นอาจารย์ในโรงเรียน
ใหญ่ ๆ ผู้มีหน้าที่สอนในกึ่งนั้น ๆ เสียโดยมาก กรรมการทั้งหลายได้รับผลประโยชน์ตาม
ค่าแต่ง Copyright

กรรมการต้องประชุมกันเสมอ เพื่อผู้หนึ่งผู้ใดเห็นว่าอะไรไม่ดีควรแก้ไข
ให้ดีขึ้นได้จะได้ยกขึ้นกล่าวขอความร่วมมือคิดของสมาชิกทั้งหลาย ในปีที่แล้วนี้ กรรมการ
ใหญ่คือกรรมการทั้งหลายรวมกัน ได้มีประชุมหกครั้ง กรรมการรองต่าง ๆ มีประชุม
ยี่สิบเก้าครั้ง

การพิมพ์ตำราเรียนต่าง ๆ นั้นได้เหมาะให้แก่โรงพิมพ์โรงหนึ่ง เป็นผู้พิมพ์
แลจำหน่ายขายแก่นักเรียนเสร็จ ถมศึกษาไม่ต้องออกทุนรอนสิ่งใด แต่มีสัญญาฉบับ
หนึ่งคือกล่าว:- ผู้พิมพ์จะต้องส่วนที่ขายได้ให้แก่กระทรวงในร้อยละสิบ และเมื่อ
พิมพ์หนังสือแล้ว เท่าใด ๆ จะต้องเอามาให้กระทรวงลงนามเบอร์เสียก่อน เพื่อไม่ให้
รายปลอมเป็นนอกส่วนออกไปได้ ราคาที่ขายก็ต้องตรงกับที่กระทรวงกะให้ ทั้ง
กระดาษที่ใช้และตัวพิมพ์ก็ต้องให้ได้รับความพอใจของกระทรวงก่อนจึงจะเป็นอันใช้
จำหน่ายจ่ายแจกได้

ความบกพร่อง

ของสคิม

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าการศึกษาในประเทศอินเดียเดี๋ยวนี้
สูงบริบูรณ์แลแพร่หลายมาก โครงแบบแผนสคิม Scheme ของกรมศึกษาก็ประเสริฐ
ถึงแม้ว่าผู้จัดการเป็นชาติอังกฤษก็ดี แต่ก็สคิมไม่ได้คล้ายคลึงกับของอังกฤษเลย คล้าย
กับของเมืองอเมริกามาก เมืองอังกฤษจะว่าไม่มีสคิมก็ได้ การศึกษาเกิดแน่นหนาเป็น

ปักแผ่นขึ้นเองตามความเจริญแลความเจริญแห่งความสวัสดีของเมือง รัฐบาลไม่ได้กะ
คำนวณร่างโครงปลูกฝังขึ้นให้เป็นแบบแผน เพราะฉะนั้นการศึกษาในเมืองอังกฤษจึง
เป็นการไปเรศไม่ขึ้นแก่แผ่นดิน เว้นไว้แต่การฝึกหัดคนขึ้นต่ำซึ่งรัฐบาลพึงดำริห์
จัดการขึ้น จะเปรียบกับแบบแผนของเมืองอินเดียก็เหมือนหนึ่งชาวสวนที่ปลูกต้นไม้ลง
ในสวนทีละต้นสองต้น เมื่อกาลนานมาส่วนนั้นบริบูรณ์เต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่พลัดดอก
ออกผลก็มีความรู้ดีกว่าต้นไม้เหล่านี้หาอยู่เป็นหมู่หมวดตามพืชชนิดไม่ ปะปนกัน
และไม่เป็นแถวเป็นแนวถี่ ๆ ห่าง ๆ บางต้นที่ควรอยู่กลางร่องก็ไปอยู่เสียริมร่องขึ้น
คราวนำเมื่อชาวสวนผู้นี้มีที่ดินใหม่จะทำเป็นสวนอีกจึงรู้จักดีขึ้น หาต้นไม้ที่ต้องการ
มาปลูกลงไว้เป็นหมู่หมวดกันในคราวเดียวจนเต็มสวน เมื่อต้นไม้เหล่านี้เจริญขึ้นสวน
ก็บริบูรณ์เรียบร้อย มีผลไม้อ่าง ๆ กันเป็นชนิด ๆ ที่ดินก็ไม่เปลืองเปล่า ต้นไม้ใหญ่ที่
ยังยืนอยู่กลางร่อง ต้นไม้ล้มลุกอยู่ริมร่องเป็นแถวแนวกัน แต่สิ่งใดในโลกนี้ที่จะให้
บริสุทธิ์แท้ไม่มีที่ติเตียนคัดแก้ไขดีขึ้นกว่านั้นอีกหาไม่ได้ สวนที่ทำใหม่นี้ก็เหมือนกัน
คงจะมีสิ่งบกพร่องอยู่บ้าง พื้นร่องจะแคบกว้างเกินไปบ้าง ผลไม้ที่ควรอยู่ชนิดต้นจะ
ไปอยู่ชนิดปลายเสียบ้าง ถ้าจะทำสวนขึ้นอีกเอาลัทธิดีแลชั่วของสวนนี้มาเป็นตัวอย่างก็
คงจะพิเศษขึ้นอีกชั้นหนึ่ง เป็นธรรมดาของโลกย์ ฉันทิ ประเทศอินเดีย,
ข้าพระพุทธเจ้าก็เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ถึงแม้แบบแผนที่ได้ลอกคัดเอาความดีขึ้นมาแต่
ประเทศอื่น แต่ก็ยังมีความบกพร่องที่พอจะดัดแก้ต่อเติมให้ดีขึ้นได้อีก คือ:—

(๑) บกพร่องในการสอนดี ประเทศอินเดียมีโรงเรียนสำหรับฝึกหัดอาจารย์ ผู้ที่จะเป็น
ครูต้องรับความฝึกหัดเสียก่อน แลการฝึกหัดยังค่อนข้างเลวทรามมาก นอกจาก
วิทยาลัยใหญ่สำหรับอาจารย์ โรงเรียนนอแมลทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วยังให้โทษแก่ผู้รับ
ฝึกหัดเท่ากับให้คุณ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนก็ไม่เป็นผู้มีค่าแท้ในทางนี้ การฝึกหัดก็
ปีเดียว เพราะฉะนั้นเป็นการยัดเยียดวิชาบรรจุลงในสมอง Cram มากกว่าที่จะเปิดเผย
สมองให้กว้างขวางขึ้น และเอาวิชาละเลงขจัดจนเป็นเงาให้ซึมซาบตลอดเนื้อหนัง.

โรงเรียนอาจารย์ควรจะฝึกหัดนักเรียนครูให้รู้จักคิดอ่านไต่สวนดูว่า ที่สอนสิ่งนั้นอย่างนั้น ๆ เพราะเหตุไร ทำไมจึงต้องสอนดั่งนั้น เมื่อรู้เหตุก็คงกระทำได้ผลอันถูก แต่โรงเรียนนอแมลในเมืองอินเดียมีเวลาแลผู้สอนได้แต่ที่จะให้รู้ว่ ถ้าจะสอนสิ่งนั้น ๆ จะต้องสอนอย่างนั้น เปรียบประดุจไขลานนักเรียนครูแล้วปล่อยออกไปกระตุกกระตักในโรงเรียนตามความบังคับของลานและกลไกย เมื่อครูเป็นดั่งนี้ศิษย์จะเป็นอย่างไร

ในประเทศอินเดีย ผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการศึกษา่อมกล่าวโทษการสอนในโรงเรียนอยู่เสมอ เพราะนักเรียนที่มาทำการอยู่ในน้ำที่ต่าง ๆ มักจะไม่มีความรู้สมดังปกาสนียบัตรที่มีอยู่ คนที่ได้ดีกรี B.A. M.A. บางคนก็ไม่วู้อะไร เพราะวิชาที่ยัดเยียดบรรจุลงในสมองนั้นพอไล่แล้วก็อันตรธานลึ่มไปหมด ไม่มีอะไรที่จะติดแน่นถึรมตราบอยู่ในเนื้ออีก โดยเหตุนี้เหล่านี้ข้าพระพุทเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าการที่จะฝึกหัดครูให้ดีจริงเป็น การสำคัญแก่ศึกษาของบ้านเมืองที่สุด

(๒) บทพร่องในการฝึกหัดมอแรลตี้ Morality หรือฝึกหัดนิสัยแลอิริยาบถ. หรือฝึกหัดมนุษย์ที่อยู่ในร่างกายคน การบกพร่องทั้งนี้เป็ผลของการสอนไม่ดี คือสอนไม่เต็มองค์ทั้ง ๓ ของการฝึกหัด อนึ่งมอแรลตี้นี้เป็นองค์อย่างประเสริฐที่การศึกษาจะนำไปสู่เป็นสิ่งที่ทำมนุษย์ให้ดีสมกับที่มีชื่อว่ามนุษย์ผิตจากสิ่งที่มีชีวิตร์ชนิดอื่น ๆ ในโลกย์นี้ สุภาชิตอังกฤษย่อมกล่าวว่ Education makes a man. วิชาทำคนให้เป็น คน แต่ คน. คำนี้จะแปลว่าอะไร: แปลว่าผู้ที่เต็มไปด้วยมอแรลตี้ มีอุปนิสัยอิริยาบถาริเรียบร้อยเป็นสุภาพบุรุษยแท้ ที่ภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า Gentleman เจนทุลแมน คำนี้ไม่เกี่ยวกับบรรดาศักดิ์ ไม่เกี่ยวกับกำเหนิดสูงต่ำ แลไม่เกี่ยวกับทรัพย์สมบัติ คนที่ทำรองเท้าขายจะเป็นเจนทุลแมนมีคณนับถือยำเกรงก็ได้ คนที่มีวิชามากแต่มอแรลตี้ก็ไม่เป็นคณเต็มพร้อมไม่เป็นสุภาพบุรุษยแท้ เพราะเหตุฉนี้ ดังที่การศึกษาทำให้คนเป็น คน. ต้องทำได้โดยฝึกหัดมอแรลตี้ด้วย

ครูมีเวลาที่ได้อยู่กับนักเรียนน้อยนัก ถ้าบิดามารดาไม่ช่วยเป็นธุระฝึกหัดเมื่อเวลาเด็กอยู่ที่บ้านด้วยก็เป็นการขัดสนอยู่ แต่เด็กทุกวันนี้จะเป็นบิดามารดาต่อไปภายหน้า เพราะฉะนั้นครูต้องจำเป็นฝึกหัดให้ได้ดีตามกำลังที่จะทำได้ เพื่อโตขึ้นจะได้เป็นบิดามารดาที่ฝึกสอนบุตรกลับใจมนุษย์ให้สวีย์ไปตามความเจริญของบ้านเมือง

ในประเทศอินเดียไม่มีการฝึกหัดมนุษย์ในร่างกายของเด็ก The man in the boy. ครูไม่ประพฤติกบเด็กอย่างเป็นมนุษย์ที่ยังเยาว์อยู่ แต่อย่างเป็นผู้มีชีวิตรชั้นสูงแต่มีตระกูลต่ำกว่าผู้ใหญ่ เมื่อข้าพระพุทธเจ้าไปเยี่ยมโรงเรียนนอแมลหัดครูแห่งหนึ่ง เห็นนักเรียนครูกำลังทำเลขแต่ต้องนั่งเป็นระยะห่างๆ กัน ข้าพระพุทธเจ้าจึงถามอาจารย์ว่า เหตุใดจึงต้องทำดั่งนั้น คนเหล่านั้นก็รู้ความแล้ว หากโดยจะงความเชื่อปล่อยให้เขา รักษาเกียรติยศของเขาเองไม่คดโกงลอกแลเอาอย่างกันก็คงจะได้ แต่อาจารย์ตอบว่า ธรรมเนียมของโรงเรียนเป็นอย่างนั้น ที่ครูทำดั่งนี้ก็เหมือนหนึ่งสอนให้นักเรียนทำตาม ถ้าครูจะให้นักเรียนรู้จักรักษาเกียรติยศไม่ให้คนอื่นดูถูกดูหมิ่นได้ ครูก็ต้องไว้เกียรติยศอันนั้นให้แก่ นักเรียน เปรียบประดุจช่างหล่อ ที่จะหล่อรูปอันใดก็จะต้องทำแบบหล่อให้เป็นรูปอันนั้น ถ้าแบบหล่อเป็นรูปอื่นของที่หล่อขึ้นจะไม่เป็นรูปตามที่ต้องประสงค์ได้ ถ้าแสดงให้นักเรียนเห็นว่าไม่เชื่อ, กลัวนักเรียนจะโกง นักเรียนก็คงไม่ระวังตัวที่จะไม่โกง

(๓) บทพร่องในโรงเรียนหัตถกรรมสรรพช่าง อินเดียให้วิชาหนังสือ Literary

Education แก่ราษฎรพลเมืองจนแพร่หลาย แต่ไม่ให้วิชาช่าง Industrial Education ให้พอแก่ความต้องการของคนชนิดหนึ่งผู้ไม่มีทุนรอนพอที่จะเรียนจนถึงวิชาพิเศษ Technical Education ผลของความบกพร่องนี้ปรากฏขึ้นทันตาเห็น คือราษฎรที่ได้รับวิชาหนังสือสูงพอแล้ว พวกกันเปื้อนหน้าหัตถกรรมที่เป็นมรฎกจากบิดามารดาสืบมา เกือบกลิ้งตะกายหาการหนังสือทำ Clerical occupation แต่ก็หาไม่ใคร่จะได้

จึงพากันกระวนกระวายเดือดร้อน อันเดียวได้เปิดประตูได้ราษฎรที่มั่งมีตลอดลงมาถึง
จนเดินขึ้นได้ถึงยอดที่สุดของวิชาหนังสือ แต่หาการหนังสือให้คนเหล่านี้ทำไม่พอได้
หมด การช่างหรือวิชาพิเศษต่าง ๆ คนเหล่านี้ก็ทำไม่ได้เพราะไม่ได้เรียนไว้ จะกลับไป
ทำการที่บิดามารดาได้กระทำสืบมา บางสิ่งก็ทำไม่ได้เช่นการช่างทอง เพราะไม่ได้
ฝึกหัดมาตั้งแต่เล็ก บางสิ่งที่ทำได้เช่นการออกแรงทำนา แต่ก็วิชาหนังสือทำให้ฮึกเหิม
หัวสูงเสียแล้วไม่พอใจทำ ตกลงเป็นคนกรอมใจไม่มีความสุข

เป็นธรรมดาของบ้านเมืองที่พึงเจริญขึ้นใหม่ ๆ เมื่อราษฎรได้มีความรู้ขึ้น
ก็บังเกิดความทนงอยากจะทำกิจการที่สูงขึ้น นี่เป็นอาการของความสืบลัย เพราะฉะนั้น
บ้านเมืองจะต้องตั้งการฝึกหัดทางวิชาหัตถกรรมให้พร้อมกับวิชาหนังสือเพื่อได้พบ
ความประสงค์ของคนชั้นใหม่ ๆ ที่จะเติบโตขึ้นในภายหน้า แต่ความโอบอุ้มปกครองของ
บ้านเมือง Organization จะต้องห้ามกันไม่ให้ความประสงค์ที่จะก่อการสูงขึ้นเป็น
ทางไปตามชนิด แต่ให้เป็นไปตามค่านวนดิกรีของชนิดเดียวกัน คือไม่ละทิ้งการที่มีอยู่
แล้วเสียไปเสาะหาสิ่งอื่นที่นึกว่าสูงขึ้น แต่ต้องกระทำสิ่งที่มีอยู่แล้วนั้นให้ดีขึ้นพิเศษ
เป็นชั้น ๆ ตามค่านวนดิกรี มีอุทาหรณ์คือ บุตรชวานาต้องไม่นึกว่าการทำนาของตัว
เป็นธุระต่ำและจะทิ้งเสียไปเสาะหาธุระอื่นที่ตนนึกว่าสูงขึ้น ต้องทำธุระของตนที่มีอยู่
แล้วให้สูงขึ้นโดยเอาความรู้ของตนมาแก้ไขการทำงานให้พิเศษพิศดาร (ศาสตร์ที่ว่าด้วย
การหว่านเพาะจะช่วยให้สำเร็จความประสงค์ได้)

โพรเฟสชันส์ Professions ไม่สูงต่ำดีชั่วกว่ากัน การทำนาก็ดีเท่ากับการเอ็นจิเนียหรือ
หมอความหรือหมอหรือครูบาอาจารย์ ที่บุคคลมักนิยมกันว่าสิ่งนั้นสูง สิ่งนี้ต่ำสิ่งนั้น
สำหรับผู้ดีสิ่งนี้สำหรับไพร่นั้นเป็นความคิดไม่ตรง โพรเฟสชันส์ทั้งหลายสูงเหมือนกันดี
เหมือนกันแปลกแต่บางสิ่งได้รับความแก้ไขดัดแปลงทำนุบำรุงขยายให้ดีขึ้น
มากกว่าบางสิ่ง Some are developed more than others

สังเกตดูความบกพร่องที่กล่าวมาแล้วนี้ สคิมโครงการศึกษาของเมืองอินเดียเมื่อร่างขึ้นใหม่ ๆ ยังคับแคบมีข้อผิดพลาดอยู่มาก คนของเมืองอินเดียไม่สวียลยขึ้นในทางมอแรลตี้อุปนิสัยเขาสวนกับที่เจริญขึ้นในทางวิชา การศึกษาในเมืองอินเดียถึงแล้วซึ่งน้ำหนัก Quantity แต่ยังไม่ถึงซึ่งชนิด Quality คือมีมาก แต่สิ่งที่มีนั้นไม่เป็นชนิดพิเศษ เปรียบด้วยพริกหยวกเม็ดใหญ่แต่ไม่เผ็ด คนเมืองอินเดียถ้านับตามความรู้ยังมีนิสัยเลวทรามมาก การคดโกง ปดโป้ หลอกลวงคนอื่นกินสินบล ฯลฯ ยังมีอยู่เป็นพื้น ความรู้ที่มากก็มากอย่างพริกหยวกไม่มีอำนาจความเผ็ดร้อนพอที่จะกลับใจคนให้หันมาทางสวียลยได้ เหตุทั้งนี้เป็นด้วยวิธีที่ให้ความรู้ ดังกล่าวมาแล้วในข้อ (๑) ว่าเป็นเขายัดเยียดบรรจวิชาลงในสมอง วิชานั้นรังแต่จะระเหยหายสูญไปไม่มีกำลังจะชุบแซ่หัวใจคน ถ้าแม้เมืองเราได้ตั้งต้นเตรียมไปพร้อมกันทั้งน้ำหนัก Quantity แลชนิด Quality เมื่อการศึกษาของเราสูงเท่ากับการศึกษาของเมืองอินเดีย เราจะได้เห็นผลมากกว่าที่เมืองอินเดียได้เห็นอยู่เดี๋ยวนี คือชั้นวิชาของเราจะมีสูงและมีผู้เล่าเรียนแพร่หลายมากตลอดทั่วชั้นราษฎรไพร่แลผู้ดินนอกเมืองในเมือง นี้ได้แต่น้ำหนัก กับน้ำหนักนั้นถ้าเป็นชนิดที่ดี คือวิชาที่ถ่ายให้นักเรียนนั้นถ่ายหรือสอนโดยวิธีถูกต้อง วิชานี้ก็จะมีซึมซาบแน่นมีอำนาจดัดสอนใจคนให้ดีขึ้นในทางมอแรลตี้ morality ชุบย้อมคนทุกหมู่ ทุกชนิดให้สวียลยมากขึ้นไปได้ทั่วพระราชอาณาเขตร์ ตามความนิยมของโลกย์ที่ว่าความสวียลยของประเทศอยู่กับชาวประเทศทั่วหน้า ไม่ใช่เฉพาะชาวประเทศชั้นหนึ่งพวกหนึ่ง หรือเฉพาะพื้นโครงอาการภายนอกของประเทศเท่านั้น

ควรมิควรสุดแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า นายสนั่น.